

FAYNBERG VA UNING ADABIY BORLIG'I

Ibrohimova Marhabo Ulug'bek qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Ingliz tili 3-fakulteti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada mashhur adib Aleksandr Faynberg ijod yo'lidagi tabiat tasviri hamda o'spirin hayotidagi borliqni his qilish tuyg'usi, dastlabki she'rlari va uning tahlili, tabiat go'zalligidan bahramand bo'lish kabi mavzular haqida so'z yuritadi.*

Kalit so'zlar: *Badiiy joziba, iste'dod ufqi, sharq.*

Aleksandr Faynberg o'zbek she'riyatiga o'tgan asr yigirmanchi yillarining ikkinchi yarmida kirib keldi. Yangi hayot, yangicha munosabatlar va ularni ishonuvchan sodda ko'z bilan ma'sumona kuzatishdan paydo bo'lgan hayrat uning bu davrdagi she'rlarining asosini tashkil etadi. "So'z", "Vatan", "Toshkent", "Qoralamalar qasidasi" o'spirin qalamiga mansub dastlabki she'rlar ana shunday nomlanadi. Adabiyotning abadiy mavzular – muhabbat va tabiat go'zalligiga bag'ishlangan "sof" she'rlaridagina uning iste'dodi uqlari butun ulug'vorligi bilan ochiladi. Shoir bunday she'rlarida erkin nafas olayotgani, tuyg'ularini hech bir iymanmay, o'tkinchi bo'yoqlar-la bo'yamay to'kib tashlayotgani, o'zini erkin sezayotgani, toliqtiruvchi, siyosatlashgan nazmdan sal uzoqlashib tin olayotgani bilinadi. Biz adabiyotimiz tarixini bu yorqin iste'dod sohibisiz tasavvur etolmaymiz. Uning baxshiyona dostonlari hali ming-minglab murg'ak onglar eshigini keng dunyo tomon ochadi: hali ming-minglab oshiqlar o'z dil izhorlarini uning serharorat misralari orqali ifodalashadi; hali ming-minglab dillarga Vatan muhabbati, Zamin harorati uning yoniq, jangovor she'rlari orqali ko'chadi. Arastudan qolgan shunday qimmatli bir gap bor: "Aflotun – mening qimmatli do'stim, lekin haqiqat undan qimmatliroqdir". Dunyoning o'zi kabi qadimiy ana shu haqiqatni qancha tezroq anglab, unga amal qilsak, o'z vijdonimiz oldida ham, kelajak kitobxonlar qarshisida ham yuzimiz yorug' bo'ladi. Bu bizning yosh – bahor umrida xazon bo'lgan Hamid Olimjonning porloq hotirasi oldidagi eng katta qarzimizdir. Inson tafakkurining yangilanishida, uning ongiga ma'lum bir g'oyani singdirishda hech qaysi soha adabiyotchilik qurbat va imkoniyatga ega emas. Shu nuqtai nazardan qaraganda, yangi XXI asr inson tafakkuri taraqqiyotiga, uning tez o'sishi va yangilanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatdi. Chunki adabiyot badiiy so'z va obrazlar vositasida omma ruhiyatida tubdan o'zgarish yasaydi. Buning uchun ijod ahli erkin nafas olish, xohlagan mavzusida qalam tebratish, istagan muammosini ko'tarish va, albatta, ko'ngliga ma'qul keladigan qahramon timsoli orqali tasvirlash huquqiga ega bo'lishi kerak. Qariyb chorak kam bir asr mobaynida qog'ozda boru amalda bo'lmagan bunday "erkinlik" adiblarimiz tafakkurini tushovga solib qo'ygandi. Mustaqillik tufayli bu tushov uzildi. Adabiyotga – so'z san'atiga chinakam erkinlik berildi va u qonun asosida mustahkamlab qo'yildi. Natijada, adabiyotda juda katta ijobiy o'zgarishlar yuzaga keldi. Darhaqiqat, o'tgan yigirma yillik adabiy xirmonimizga bir

qur nazar tashlasak, buyuk Sharq adabiyotining milliy an'analarini boyitgan holda, jahon badiiy tafakkuri darajasi bilan bemaolol bo'ylasha oladigan talay asarlar dunyoga kelganiga guvoh bo'lamiz. Aleksandr Faynberg, Omon Muxtor, Muhammad Ali, Asad Dilmurod, Xurshid Do'stmuhammad, Ulug'bek Hamdam, Tilavoldi Jo'rayev, singari adiblarning asarlari to'laqonli milliy ruhi va jahon adabiyotida mavjud eng yangi badiiy usullarning tabiiy uyg'unlashuvi tufayli chinakam o'quvchilar muhabbatiga sazovor bo'ldi. Shu bilan birga, bu davrda yuki yengil, shishirilgan shardek havoyi qissa va romanlar ham vujudga keldiki, bu adabiyotshunos Tal'at Solihovning orzusi to'la amalga oshmaganini, XXI asrning dastlabki yigirma yili o'tib borayotgan bo'lsa-da, jahon badiiy tafakkuri darajasiga olib chiquvchi "poydevor" hali mukammal bitmaganligini ko'rsatib turibdi. Masalan, Aleksandr Faynberg inson va tabiat muammosini ko'tarar ekan, ularning bir-birisiz yasholmasligini, bir-birini to'ldiradigan yagona vujud ekanligini ifodalash maqsadida, roman boshlanishidayoq, o'quvchining ko'z o'ngida inson tabiat va hayvonot olamidan iborat uch qatlamni namoyon qiladi. Bu qatlamlarning har biri aniq timsollar orqali gavdalantiriladi. Inson qiyofasida tabiatni tushungan, uni asrab qolish uchun o'zini mas'ul deb bilgan Aleksandr Faynberg; tabiat timsolida ko'm-ko'k maysalar bilan qoplangan qiru adirlar, bepoyon dashtu dalalar; hayvonot olamidan bo'ri, tulki, itlardan tortib, yumronqoziq-u qurt-qumursqalargacha...

Ularning har biri muammoning ma'lum bir qirrasini yechishga beminnat ko'maklashadi. Yozuvchi bu uch qatlam o'rtasidagi munosabatlarning murakkabligi va ziddiyatlarga boyligini ham teran tasvirlashga erishgan. Yozuvchi asarida tasvirlangan inson o'z "men"ini yo'qotmagan holda tabiat bilan ochiq musohabaga kirishadi. Albatta, bunday musohabada yozuvchi tabiatning insondan kuchli ekanini esdan chiqarmaydi. Ammo, bu g'oyani asariga zo'rlab ham kiritmaydi, balki voqealar silsilasidan tabiiy ravishda sizib chiqishiga erishadi. Bu mulohazalar roman muallifi badiiy adabiyotning milliyliigi, xarakter mantiqi, voqealar hayotiyliigi va izchilligi kabi muhim mezonlariga yetarli rioya qilmaganligini ko'rsatadi. Nazarimda, Aleksandr Faynberg o'ylab topilgan bunday uydirma voqealar bilan o'quvchisi ko'nglini olishni, personajlarning xuddi rejissyor topshirig'ini bajarishga majbur bo'lgan aktyorlar singari qabul qilishini xohlaydi, shekilli. Ammo, rejissyor aktyorlardan asardagi qahramon xakteri mantiqidan kelib chiqqan holda rol ijro etishini talab qilsa, roman muallifi personajlarni o'zining g'oyaviy niyatiga qarab rol o'ynashlarini talab qilmoqda.

Darvoqe, nutqda badiiylikdan ko'ra gazeta axboroti, quruq bayonchilik ham asarning butun mazmunini susaytirib qo'ygandek tuyuladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://saviya.uz/ijod/adabiyotshunoslik/xxi-asr-nasri-manzaralari/>
2. <https://saviya.uz/ijod/adabiyotshunoslik/xxi-asr-nasri-manzaralari/>